

ochrona przepięciowa matych instalacji fotowoltaicznych

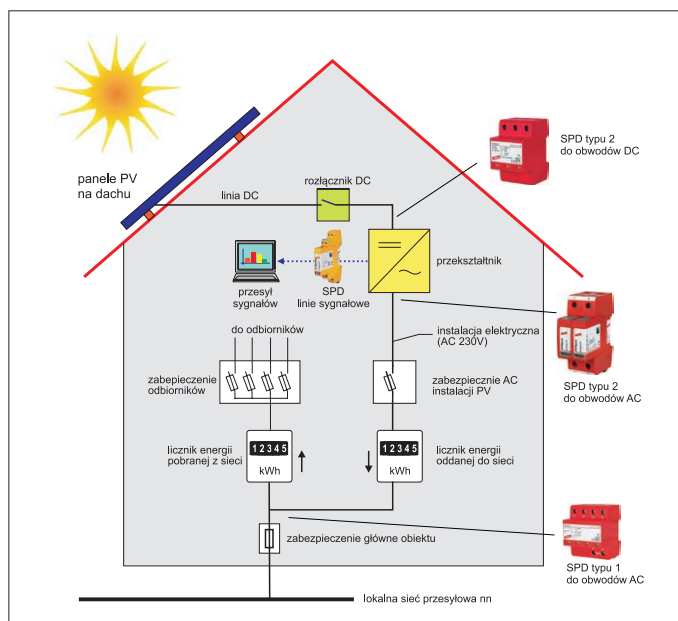
Krzysztof Wincencik – DEHN POLSKA

Mimo zawirowań na naszym rynku związanych z kolejnymi zmianami zapisów ustawy o OZE, systematycznie rośnie ilość domowych instalacji PV o mocy rzędu kilku kW. Jedno z często pojawiających się pytań w kontekście minimalizacji ponoszonych kosztów przy budowie instalacji PV dotyczy tego, czy instalacja fotowoltaiczna wymaga w ogóle zastosowania specjalistycznej ochrony przepięciowej, szczególnie w przypadku matych budynków, które nie są wyposażone w zewnętrzne urządzenie piorunochronne.

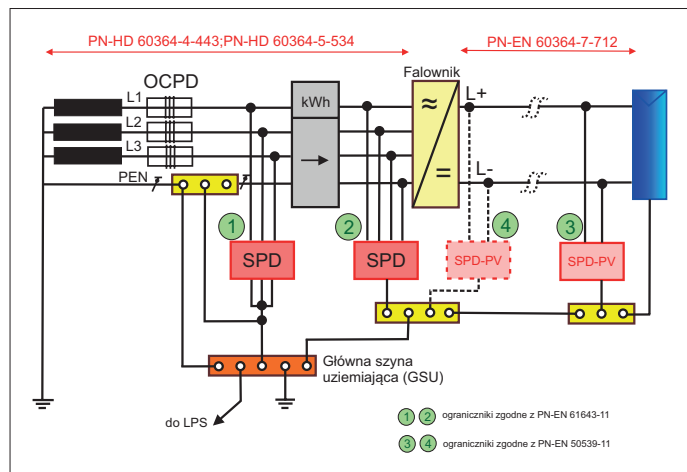
Budując instalację PV i angażując tym samym odpowiednie środki finansowe, oczekujemy, że nasza elektrownia będzie w stanie dostarczać prąd (na nasze potrzeby lub do sieci przesyłowej) również po burzy. Dlatego – zdając sobie sprawę z możliwych zagrożeń – należy przedsięwziąć odpowiednie środki zapewniające bezpieczeństwo pracy instalacji. Pozwoli to na stały dopływ środków finansowych ze sprzedaży lub oszczędności z tytułu wykorzystania samodzielnie wygenerowanej energii. W warunkach, kiedy instalacja PV zabudowana jest na dachu obiektu i tym samym jest wyeksponowana, zastosowanie urządzeń ograniczających przepięcia (SPD – ang. *surge protective device*) wydaje się jedynym sensownym rozwiązaniem technicznym, mającym na celu

ochronę instalacji przed niebezpiecznymi przepięciami. Wybór miejsca montażu i typu SPD nie jest łatwy bez znajomości realnego stanu instalacji w obiekcie. Oprócz wielkości generatora PV (liczba łańcuchów, tzw. „stringów”) oraz położenia falownika duże znaczenie mają też sposób prowadzenia instalacji wewnątrz obiektu oraz istnienie dodatkowych obwodów sygnałowych.

Na **rysunku 1.** zaprezentowano przykładowy schemat ochrony przepięciowej instalacji fotowoltaicznej na dachu budynku bez urządzenia piorunochronnego. Analogiczny schemat ochrony może być stosowany w przypadku budynku z LPS odseparowanym od instalacji PV. „Odseparowane urządzenie piorunochronne” oznacza w tym kontekście, że nie ma galwanicznego połączenia między

Rys. 1. Przykładowe rozwiązanie ochrony przepięciowej dla budynku bez LPS

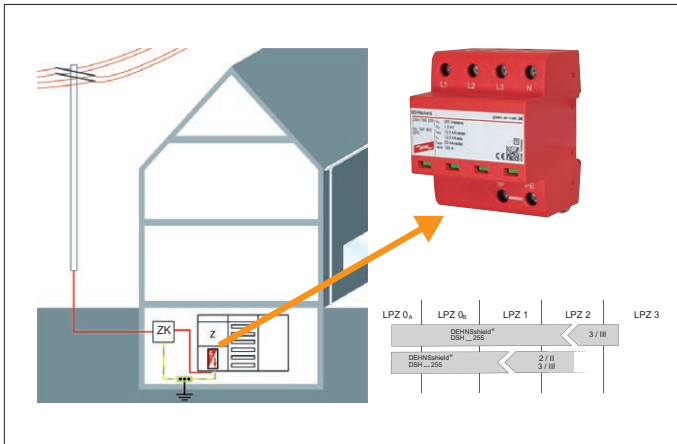
Rys. 2. Schemat rozmieszczenia SPD w instalacji PV

metalowymi elementami instalacji PV a elementami urządzenia piorunochronnego oraz że zachowany został minimalny odstęp separujący, zgodnie z normą ochrony odgromowej (pkt 6.3 normy PN-EN 62305-3:2011).

W zakresie ochrony przepięciowej w roku 2016 ustanowione zostały jako Polskie Normy trzy nowe arkusze normy dotyczącej instalacji elektrycznej nn. [2, 3, 4] Pierwsze dwa arkusze dotyczą instalacji po stronie AC, a trzeci – wymagań dla fotowoltaicznych układów zasilania PV. Pierwsze dwa arkusze powinny zostać wydane w języku polskim jeszcze w bieżącym roku, trzeci z arkuszy dostępny jest w języku oryginału.

W budynku bez zewnętrznego LPS – w zależności od rozległości instalacji w obiekcie – wybiera się odpowiedni typ SPD do ochrony wejść DC i AC falownika. Schemat ogólny doboru SPD oraz wymogi dla ograniczników przedstawiono w załączniku C normy [4]

W przypadku instalacji fotowoltaicznych o większej powierzchni oprócz ochrony przepięciowej w rozdzielni głównej może być wymagany – jak to przedstawiono na **rysunku 2.** – kolejny ogranicznik zapewniający ochronę wejść falownika. Do ochrony falownika (po stronie prądu zmiennego) w rozdzielni głównej budynku należy stosować ogranicz-

Rys. 3. Ogranicznik przepięć Typ 1 zainstalowany w rozdzielnicy głównej budynku

niki odpowiadające normie produkcyjnej PN-EN 61643-11.

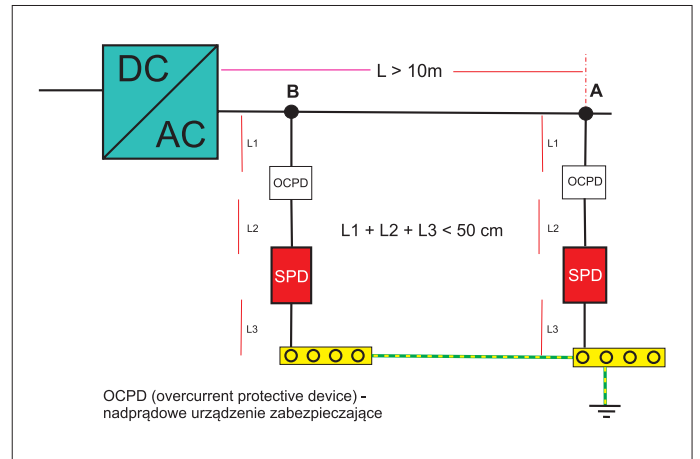
Nowa edycja normy PN-HD 60365-5-534 przewiduje stosowanie na wejściu instalacji do budynku SPD typu 1 w przypadku, gdy budynek nie jest wyposażony w zewnętrzne urządzenie piorunochronne, ale zasilany jest linią napowietrzną. Jeżeli możliwe jest wystąpienie bezpośredniego uderzenia pioruna w napowietrzną linię pomiędzy ostatnim słupem i wejściem do instalacji obiektu, do zainstalowania w złączu lub w jego pobliżu powinno zastosować się SPD typu 1. Przykład takiego rozwiązania pokazano na rysunku 3. Na początku instalacji (w rozdzielnicy głównej) zastosowano kombinowany SPD typu 1 DEHNshield TNS (FM) zapewniający niski poziom ochrony i selektywną współpracę z zabezpieczeniami głównymi obiektu.

Aby w wystarczającym stopniu zapewnić ochronę instalacji, zgodnie z wymaganiami normy [3] mogą być potrzebne dodatkowe SPD typu 2 lub typu 3, które powinny być umieszczone w stałej instalacji elektrycznej od strony odbiorników. Takie dodatkowe ograniczniki nie powinny być stosowane jako jedyny środek ochrony w instalacji AC (bez SPD zainstalowanych przy złączu instalacji). Muszą być one skoordynowane z poprzedzającymi je SPD znajdującymi się od strony zasilania. Zgodnie z zapisem normy instrukcje producenta powinny po-

dać informacje dotyczące sposobu osiągnięcia koordynacji między poszczególnymi SPD.

Skuteczność ochrony przed przepięciami w instalacji zależy w dużym stopniu od sposobu połączenia oraz długości przewodów łączących, jak też miejsca montażu samego SPD. Wszystkie przewody i wzajemne połączenia z odpowiednim SPD powinny być możliwie najkrótsze i proste oraz pozbawione zbędnych pętli. Nowa norma wprowadza w tym zakresie dwa ważne zapisy. Po pierwsze – ogranicza całkowitą długość przewodów montażowych SPD do wartości 0,5 m. Po drugie – norma określa skuteczną odległość ochronną dla SPD. Jeżeli odległość między SPD i urządzeniem poddawanym ochronie jest większa niż 10 m, należy zapewnić dodatkowe środki ochrony, jak np. dodatkowe SPD zainstalowane jak najbliżej urządzenia poddawanego ochronie. Napięciowy poziom ochrony U_p zastosowanego ogranicznika nie powinien w żadnym wypadku przekraczać znamionowego napięcia udarowego U_w dopuszczalnego dla chronionego urządzenia.

Zapisy w normie PN HD 60364-5-534 są zgodne z zaleceniami zawartymi w specyfikacji technicznej CENELEC dotyczącej ochrony instalacji fotowoltaicznych przed przepięciami spowodowanymi bezpośrednim lub pośrednim uderzeniem pioruna [5]. Dodatkowe zalecenia zawarte w normie [5] dotyczą wymaganej

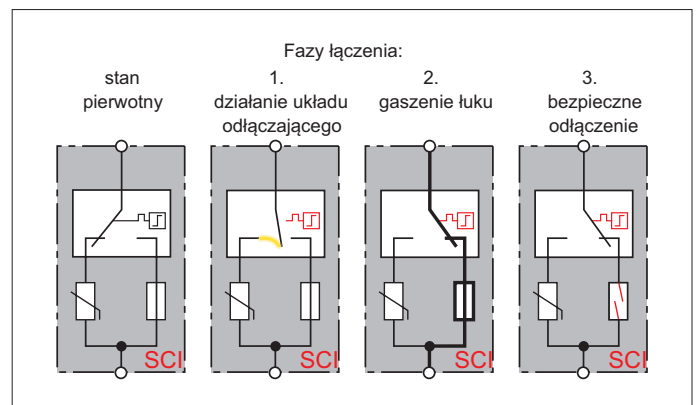
Rys. 4. Ochrona przed przepięciami przekształtnika – strona AC

ilości ograniczników przepięć w zależności od rozległości przestrzennej instalacji (zarówno dla instalacji AC, jak też DC). Jeżeli odległość pomiędzy rozdzielnicą główną obiektu z systemem PV a przekształtnikiem jest większa niż 10 m, zalecane jest zastosowanie dwóch ograniczników przepięć typu 2 (gałęzie A i B na rys. 4). W takim przypadku pierwszy z ograniczników montowany jest obok przekształtnika, a drugi – na końcu linii dochodzącej do przekształtnika (w najbliższej rozdzielnicy). W przypadku, gdy odległość (mierzona wzdłuż przewodów) pomiędzy przekształtnikiem a najbliższym ogranicznikiem przepięć w instalacji elektrycznej AC jest mniejsza od 10 m, instalowanie dodatkowego ogranicznika przepięć typu 2 na wejściu AC przekształtnika nie jest wymagane (tylko gałąź A).

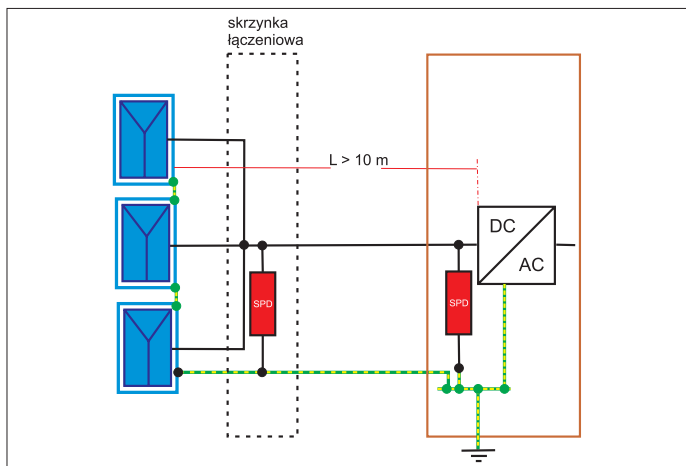
Szczególnie baczną uwagę należy zwrócić na ochronę przepięciową w obwodzie stałoprądowym instalacji

PV – obwodzie generatora prądu. Specyfikacja techniczna [5] wyraźnie wskazuje na to, że stosowane w tym celu ograniczniki przepięć muszą być dostosowane do pracy w fotowoltaicznych systemach zasilających i spełniać wymagania PN-EN 50539-11 [6]. W przypadku wystąpienia przeciążenia muszą one być wyposażone w odpowiednie systemy zabezpieczeń, które umożliwią bezpieczne odłączenie ogranicznika od instalacji DC. Na rysunku 5, pokazany został wewnętrzny układ połączeń stosowany w ogranicznikach typu 2 firmy DEHN przeznaczonych do zastosowań w instalacjach PV. Są to ograniczniki przepięć z trzystopniowym systemem przełączeniowym prądu stałego (system SCI).

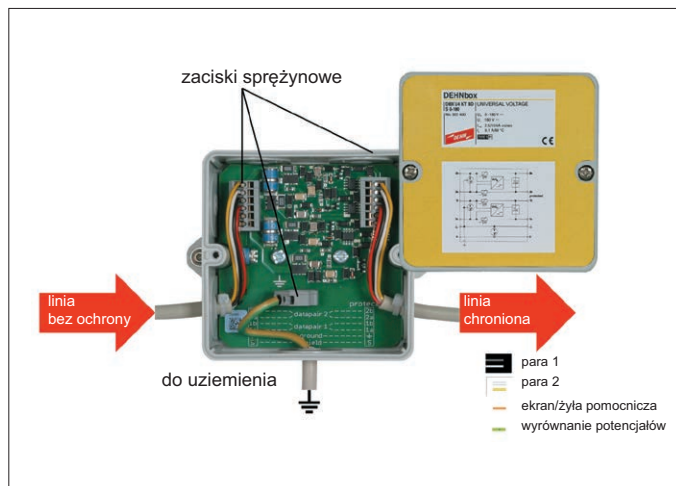
Rysunek 5, pokazuje działanie trójstopniowego układu przełączającego DC. Dzięki zastosowaniu specjalnego bezpiecznika w układzie zwierającym modułu, specjalnie przeznaczonego do instalacji PV, nie wystą-

Rys. 5. Fazy łączenia – działanie technologii SCI

Rys. 6. Montaż ograniczników przepięć w instalacji elektrycznej DC w przypadku, gdy odległość pomiędzy miejscem podłączenia paneli PV a przekształtnikiem jest większa od 10 m

Rys. 7. Uniwersalny ogranicznik przepięć do ochrony do ochrony 2 par linii sygnałowych

pi łuk elektryczny przy odłączeniu się ogranicznika. Również w przypadku przeciążenia i zniszczenia ogranicznika zadziała układ przełączający, dzięki czemu nie wystąpi ryzyko pożaru.

Również w instalacji DC, gdy odległość (liczona wzdłuż przewodów) pomiędzy skrzynką przyłączeniową paneli PV a przekształtnikiem jest mniejsza od 10 m, można zainstalować tylko jeden ogranicznik przepięć na wejściu DC przekształtnika. Podobnie jak w pokazanym wcześniej przypadku dla instalacji AC, dwa ograniczniki przepięć typu 2 (dedykowane specjalnie do systemów PV) wymagane są w przypadku, gdy długość przewodów łączących panele PV z przekształtnikiem przekracza 10 m. Przykład takiego rozwiązania pokazano na rysunku 6.

Z szerokiej listy ograniczników przepięć dedykowanych do ochrony obwodów DC systemów fotowoltaicznych dla potrzeb małych instalacji na dachu budynków można zastosować ogranicznik typu 2 DEHNguard YPV SCI Modular. Ogranicznik ten zaprojektowany został specjalnie do ochrony wejść DC falowników łańcuchowych (stringowych) oraz modułów PV (nie wymaga dodatkowego dobezpieczenia). Użyta w nim technologia SCI (*Short Circuit Interruption*) ma kilka zalet: łączy skuteczną ochronę przepięciową, przeciwpożarową oraz zdrowia i życia ludzkiego w jednym urządzeniu. Zastosowanie w układzie zwierającym specjalnego bezpiecznika, przeznaczonego do instalacji PV zapewnia bezpieczne przerwa-

nie obwodu w przypadku przeciążenia i odizolowanie ogranicznika od instalacji.

Aby zapewnić szczególne bezpieczeństwo wymagane dla instalacji PV, ogranicznik posiada układ połączeń wewnętrznych Y składający się z trzech biegunów warystorowych i trzech dołączonych kombinowanych układów odłączająco-zwierających. Ogranicznik występuje w dwóch wersjach dostosowanych do pracy w instalacjach o napięciu 600 V oraz 1000 V i zapewnia niski poziom ochrony, który wynosi:

- dla instalacji $U_{CPV} = 600$ V poziom ochrony $U_p \leq 2,5$ kV,
- dla instalacji $U_{CPV} = 1000$ V poziom ochrony $U_p \leq 4$ kV,
- zdolność wyłączenia prądów zwarciovych $I_{SCPV} = 200$ A.

Stan każdego pola prezentuje wskaźnik optyczny w okienku kontrolnym. Kolor zielony oznacza „sprawny”, kolor czerwony – „uszkodzony”.

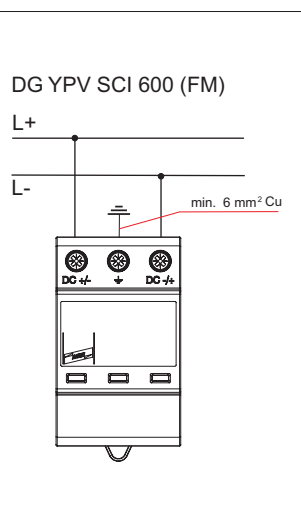
W przypadku bardziej rozbudowanych instalacji fotowoltaicznych wyposażonych w systemy sterujące i pomiarowe chronić należy również elementy elektroniczne tych systemów. Zapisy odnoszące się do tego problemu można znaleźć m.in. w normie PN-EN 60364-4-443 [2].

Norma zwraca uwagę na fakt, że urządzenia wewnątrz budynku są często połączone z dwoma różnymi systemami, np. z linią zasilającą oraz linią przesyłu sygnałów. W praktyce okazuje się, że w tego rodzaju urządzeniach odnotowywanych jest dużo szkód związanych z przepięciami. Dlatego jeżeli stosowanie SPD jest wymagane w liniach zasilających, należy przewidzieć zastosowanie dodatkowych SPD również w innych liniach, takich jak np. linie telekomunikacyjne, czy przesyłu sygnałów wychodzących na zewnątrz budynku, które narażone mogą być na oddziaływanie prądu piorunowego, zgodnie z zaleceniami norm powinny być zastosowane ograniczniki odporne na działanie uderów o dużej energii – klasa próby D1.

W przypadku SPD ograniczających przepięcia indukowane można zastosować SPD o klasie próby C2 lub C3

Typ	DG YPV SCI 600 (FM)	DG YPV SCI 1000 (FM)
U_{CPV}	≤ 600 VDC	≤ 1000 VDC
I_{total}	40 kA (8/20)	
I_{max}	25 kA (8/20)	
I_{SCPV}	1 kA	
$I_{PE, AC}$	≤ 500 μ A	
$I_{PE, DC}$	≤ 25 μ A	
wilgotność	5% ... 95%	
porty	1	
zakres temp. pracy	$-40^{\circ}C$ ... $+80^{\circ}C$	
stopień ochrony	IP 20	
zachowanie podczas awarii	przerwa w obwodzie	
wymiary (dłxszxw)	90 mm x 54 mm x 72 mm	

Tab. 1. Podstawowe parametry techniczne ogranicznika

(ochrona przed szybko narastającymi impulsami – SPD kat. C2). Ograniczniki przepięć w liniach przesyłu sygnałów instalowane są dla każdej linii z osobna, stąd też nawet w niewielkim obiekcie prosumenckiej elektrowni fotowoltaicznej liczba koniecznych do zabezpieczenia urządzeń może wynosić kilkanaście sztuk.

W celu zapewnienia automatycznego nadzoru nad prawidłową pracą ograniczników można stosować system zdalnego monitorowania włączony w magistralę i tym samym na bieżąco mieć podgląd na skuteczność ochrony przepięciowej w obiekcie. W celu łatwiejszego projektowania i zarządzania systemem ochrony na obiekcie, gdzie występują różne interfejsy można zastosować uniwersalny ogranicznik przepięć z technologią actiVsense. Pokazany na **rysunku 7**, ogranicznik jest kombinowanym ogranicznikiem przepięć do ochrony sieci sygnałowych, teleinformatycznych, automatyki, który rozpoznaje automatyczne napięcie

robocze podłączonej do niego instalacji w zakresie napięć od 0 do 180 V. Dzięki tej innowacyjnej technologii, która rozpoznaje wartość napięcia roboczego sygnału i ogranicznik automatycznie dopasowuje do niego swoje właściwości ochronne. Ponieważ dopasowuje on w sposób ciągły swój napięciowy poziom ochrony do aktualnie przyłożonego napięcia pracy, nadaje się do wszystkich zastosowań, gdzie napięcie pracy może się zmieniać.

podsumowanie

Instalując system fotowoltaiczny na dachu budynku, należy zapewnić ochronę dla instalacji i od samego początku zwracać uwagę na jakość stosowanych elementów oraz prawidłowe ich rozmieszczenie i właściwy montaż. Droga na skróty i szukanie oszczędności w systemie ochrony odgromowej i przepięciowej instalacji PV może się okazać ostatecznie bardzo kosztownym roz-

wiązaniem. Szczególnie w przypadku większych instalacji PV ważne są dodatkowe podzespoły elektroniczne i moduły komunikacyjne do sterowania oraz kontroli poprawności pracy elektrowni. Instalując system fotowoltaiczny na dachu budynku, należy zapewnić ochronę przed oddziaływaniem prądów i napięć udarowych w instalacji elektrycznej oraz obwodach stałoprądowych. Tylko takie kompleksowe potraktowanie zagadnienia ochrony odgromowej i przepięciowej może zapewnić ochronę i bezawaryjne działanie systemów fotowoltaicznych. Problem ochrony przepięciowej systemu PV dostrzegają nie tylko towarzystwa ubezpieczeniowe, ale również producenci przekształtników do systemów PV. Przy stosowaniu dla klientów korzystnych warunków wymiany przekształtnika w przypadku awarii, producent nie uwzględni uszkodzeń spowodowanych przez przepięcia, a tym samym praktycznie wymusza stosowanie ochrony

przepięciowej w obwodach DC oraz AC przekształtnika.

Więcej informacji na temat oferty firmy DEHN dotyczącej ograniczników przepięć do ochrony instalacji PV można znaleźć na stronach www.dehn.pl.

literatura do artykułu na **elektroinfo.pl**

reklama

DEHN Polska Sp. z o.o.
02-675 Warszawa
ul. Wołoska 16
tel. 22 299 60 40 do 41
dehn@dehn.pl
www.dehn.pl

reklama